

אדברה בעדותיך

פניני אור החיים הקדוש זיע"א

גליון מס'

126

פרשת בלק תשפ"ג

איך פועל 'קללה' ו'עין הרע'

מדות רחמים שנאמרו למשה ונוהגת תמיד זולת בעת אשר יזעום ה', דכתיב כי רגע באפו, אז מתגברים הדינים על הנתבע במשפט באותו זמן, ולא תתנהג מדה זו של ארך אפים, וכמו כן כשיקלל אדם את חברו תסובב הקללה שעוונותיו אשר ה' מאריך לו אפו עליהם, ימהר ליפרע ממנו, אבל אם אין לו עון, לא תועיל קללת המקלל כלום! עד כאן לשון קודשו.

'היתכן שבלעם הרשע קיבל נבואה מה' לתוך פיו הטמא?'

רבינו האור החיים הקדוש (כג - ה, יב), מעלה שאלה עצומה, איך קיבל בלעם את נבואתו מאת ה', והרי הנבואה עוברת דרך פי הנביא שהוא קדוש וטהור, ואיך יתכן שדיבורי קודש של נבואה, יגיעו ויהיו בתוך הפה הטמא של בלעם?

ומתוך רבינו הקדוש, שעשה הקדוש ברוך הוא מחיצה בין פיו הטמא לבין דברי הקדושה שנתנבא, והכל במטרה כדי שיוכל לשבח ולברך את ישראל.

וזה כוונת הפסוק 'וַיִּשֶׂם ה' דָּבָר בְּפִי בְלָעָם' שהניח לתוך פיו כוח רוחני מסויים, שיש בכוחו להבדיל בין פיו הטמא של בלעם, לדברי הקדושה.

ובלשון קודשו של רבינו הקדוש: 'לפי שאדם זה הוא אדם מובהק בכיעור, ותיעוב, ושיקוף, לא תנוח עליו הרוח הקדושה המגדת העתידות, גם הדברים מצד עצמן, דברי קודש הם, ולא יחנו בגוי טמא, לזה נתחכם ה' לעשות תיקון לדבר קדושה, לבל תעבור במבוי מטונף, ועשה מחיצה בין כח המדבר והדיבור עצמו, ובין פי חזיר! עד כאן לשון קודשו.

רבינו הקדוש מוסיף, שגם בלעם הטמא, הרגיש טעם ערב ומתוק כשדיבר עמו ה', ולכן אמר 'אותו אשמור לדבר' מלשון המתנה, כמו 'ואביו שמר את הדבר', שהיה מצפה וממתין שידבר עמו ה'.

'צרות העין של בלק ובלעם'

לאורך כל הפרשה, מתוך שנאתו לאומות העולם ומנהיגיהם, מדגיש רבינו האור החיים הקדוש ומחפש את מידת 'צרות העין' אצל בלק ובלעם, (פרק כב פסוקים ח' יג' מ') ובאחד

רבינו האור החיים הקדוש (כג, ח), מעלה שאלה עצומה בענין קללת אדם לחבירו, או היזק בכוח של עין הרע. שהרי ממה נפשך, אם האדם חטא ומגיע לו עונש, אז גם בלי הקללה הוא ייענש. ואם מדובר באדם שלא מגיע לו עונש על חטאיו, איך חבירו יכול להזיקו בקללה ובעין הרע. וכי כל אחד שיחליט להזיק את חברו, לקלל אותו או לשים בו עין הרע, זה יפעל?

ומתוך רבינו האור החיים הקדוש שבוודאי אדם שאין בו חטא, אינו יכול ליזק מקללת חברו, והקללה מועילה רק לעורר קיטרוג על אדם שחטא, שבלי הקללה היה הקדוש ברוך הוא נוהג עמו במידת ארך אפים, ובאמצעות הקללה מעורר קטרוג, ופותחים את החשבונות שלו מחדש, ונפרעים ממנו מיד. ולכן בלעם הרשע, ניסה בכל פעם לעורר עוונות ישראל, כי בלי זה לא תועיל הקללה. ולכן רצה לקלל באותו רגע שהקדוש ברוך הוא כועס, שזה מחמת החטאים שבהם.

וזה הפירוש בדברי בלעם שאמר לבלק 'מה אזעום לא זעם ה' שאם אין הקדוש ברוך הוא זועם מחמת חטאם, אין לי אפשרות לקללם, כי זה לא יועיל להזיק להם.

ולכן הוסיף בלעם ואמר 'הן עם לבדד ישכון ובגויים לא יתחשב'. פירוש, גם לא יכול לעורר עליהם קיטרוג מחמת תרח וישמעאל אבותיהם, כיון שאינם מתחשבים ומתייחסים אחריהם.

אולם כל זה רק לענין קללה, אבל ברכה יכולה להועיל גם לאדם שלא מגיע לו, כי זו היא מידת החסד לרחם גם על אדם שלא מגיע לו, וגם בזכות הצדיקים שמברכים, הקדוש ברוך הוא עושה רצון ידידיו ויראיו.

ובלשון קודשו של רבינו הקדוש: 'יש להעיר בעיקר הדבר של האישי המקולל, ממה נפשך, אם הוא חייב כפי הדין רעה הבאה עליו באמצעות הקללה, על כל פנים לא ינצל ממנה גם כי לא יקולל, ואם הוא כפי משפט אלקים לא עשה דבר שיתחייב עליו ביאת הרע, קללתו תשוב על ראש המקלל, בשלמא הברכה לפי שמדה טובה מרובה, גם לעשות ה' רצון ידידיו לברך המתברכים מהם במדת החסד תקובל ברכתו גם למי שאינו ראוי לה כמו מעשיו, מה שאין כן מדה רעה כי לא יריע ה' לאדם חנינם חס ושלום. אכן עיקר הדבר הוא לפי שמדתו יתברך להאריך אפו לעוברי רצונו בין לצדיק כשיחטא בין לרשע הגם שירצה לחטוא, ומדה זו היא אחת משלש עשרה

וזה הכוונה 'והגדת לבנך ביום ההוא' שיש מצווה לספר ולהגיד לבן שלך, שאותו לילה נעשה יום לכאורה מה נשתנה ונתעלה נס זה יותר משאר ניסים שהיו באותו הלילה, שיש ציווי מיוחד מן התורה לספרו, ומהו החשיבות המיוחדת שיש לו?

אלא התשובה לכך היא: לפעמים היצר הרע מכניס את האדם ליאוש שהוא שקוע כבר כל כך בעבירות שאין לו אפשרות לצאת משם, ובודאי שלא יוכל להשתנות ולהתעלות לקצה השני של הטוב.

אולם ליל יציאת מצרים מלמד אותנו שאין זה נכון, גם כשהאדם נמצא במצב של 'לילה' המסמל עוונות ורוע, יכול ברגע אחד אותו לילה להאיר כמו 'יום' המסמל קדושה וטוב.

וזה גם ההדגשה 'והגדת לבנך ביום ההוא' שאין לאדם לחשוב מה יהיה לעתיד ואם יוכל לעמוד בתשובה זמן ארוך, וגם אין לחשוב על העבר, והעיקר הוא 'ביום ההוא' מה מצבו עכשיו.

'צדיקים אינם מרגישים עמל בתורה ומצוות, ואדרבה זה מחייב אותם'

כתב רבינו האור החיים הקדוש (כג, כא), לפרש הפסוק 'ולא יִרְאֶה עֲמַל בְּיַשְׁרָאֵל'. וזה לשון קודשו: 'נתכוון לומר שהצדיקים הגם שעושים מצוות וכל עסקם בתורה אינם מרגישים שיש להם עמל, אלא אדרבה כאדם המרויח וכאדם המשתעשע בשעשועים לרוב חשקם בתורה.

ובפרשת יתרו (יח, כג) כתב רבינו הקדוש: 'אין ממדת הצדיקים להקל מעליהם המצות הגם כי ייעף וכי יגע, 'כי אדם לעמל יולד' בעמלה של מצוה".

ובפרשת ראה (יא, כו) מפרש רבינו הקדוש את הפסוק 'אֶת הַבְּרִכָּה אֲשֶׁר תִּשְׁמְעוּ אֶל מִצְוֹת ה' אֱלֹהֵיכֶם' שעצם הדבר שאדם זוכה לשמוע דברי תורה, זה הברכה בעצמה ואין צריך לברכות נוספות, וכל השאר זה רק בונוסים. והוא לא מצפה לשום שכר, ואדרבה הוא רוצה לשלם לה' על התורה המתוקה שנתן לנו.

ובלשון קודשו של רבינו הקדוש: 'השמיעה בתורה הוא תענוג מופלא ומחיה הנפש כאומרו 'שמעו ותחי נפשכם', והמרגיש בטעם התורה תשיחנו נפשו, כי עליו לשלם גמול טוב לנותן מתנה טובה מופלאה, ואין צריך לומר שאין לתבוע שכר עליה!.

השבוע ביום שלישי ט"ו תמוז, יום ההילולא של רבינו הקדוש. **יהי רצון שבזכות לימוד ועיון בתורתו, זכותו ימליץ טוב בעדנו לכל הישועות וברכה והצלחה בכל העניינים.**

מהמקומות כותב רבינו האור החיים הקדוש במפורש שכל מקום שאפשר לדרוש לגנאי גם דברים פשוטים, עלינו לעשות זאת.

ולהלן מספר דוגמאות:

א. בלק אמר לשרים ששלח אליו בלעם 'לינו פה הלילה'. ומפרש רבינו הקדוש, שנתכוין לומר להם שלא ילוננו בביתו, אלא רק לילה אחת.

ב. כששלח בלק סעודה לבלעם, הדגיש לו שזה גם לבלעם וגם לשרים שלו, ומפרש רבינו הקדוש, שבלק שלח סעודה מצומצמת שתספיק בדיוק לבלעם ולשרים שלו, ולא לשאר האנשים. ומכיון שידע שגם בלעם 'צר עין' ויקח לעצמו את כל הסעודה, היה צריך לפרש לו שזה גם לשרים שלו.

ג. התורה מספרת שבלעם שלח את השרים ששלח אליו בלק, כדי שיבואו שרים נכבדים יותר, ומתי הוא שלח אותם? על הבוקר. ומבאר רבינו הקדוש, שהתורה מדגישה נקודה זאת, להשמיענו צרות העין שלו, שלא יצטרך לתת להם ארוחת בוקר. וגם מטעמי כבוד וגאווה, שימהר בלק לשלוח אליו שרים נכבדים.

חיים במלחמה, ואמונה שמנצחת!

בפרשתנו פרשת בלק (כג, יב), כותב רבינו האור החיים הקדוש, לפרש מה שאמר בלעם 'תָּמַת נַפְשִׁי מוֹת יִשְׂרָאֵל' שבלעם רצה למות מתוך תשובה, ולא לחיות בתשובה.

ומוסיף רבינו האור החיים הקדוש, ומספר: 'ראיתי רשעים שאמרו לי בפירוש, כי אם היו יודעים שיחזרו בתשובה ותיכף ימותו היו עושים תשובה, אלא שיודעים שאינם יכולים לעמוד בתשובה זמן ארוך כי דבר מלך זקן וכסיל עליהם רחמנא ליצלן' עד כאן לשונו.

כלומר, אחד מהדרכים של היצר הרע, שכשהאדם רוצה לחזור בתשובה, הוא אומר לו, אתה הרי כבר מכיר את עצמך שלא תחזיק מעמד, ועדיף שלא תתחיל כי ממילא מחר תיפול, ולכן העצה היא להחליט שלפחות היום אהיה טוב, ואין אני צריך כעת לחשוב על המחר.

דברים אלו מסבירים ומשלימים את דברי רבינו הקדוש בפרשת בא על הפסוק (יג, ח) 'והגדת לבנך ביום ההוא לאמר בעבור זה עָשָׂה יְהוָה לִי בְצֵאתִי מִמִּצְרָיִם'. שם מקשה רבינו האור החיים הקדוש, מדוע כתוב 'ביום ההוא' והרי סיפור יציאת מצרים הוא בלילה ולא ביום? ומתרץ רבינו האור החיים הקדוש, שהפסוק מרמז שהיה נס באותו הלילה שיצאו מצרים, שהאיר לישראל כיום, ולכן בצדק נקרא לילה זה 'יום' כי הוא היה באמת יום. ומוסיף רבינו הקדוש, שהפסוק מרמז, שיש מצוה מיוחדת לספר בלילה הסדר, גם את הנס שאותו הלילה שיצאו מצרים היה 'לילה כיום יאיר'.